

*Олександра Анастасія Трофименко,
аспірант кафедри криміналістики,
судової медицини та психіатрії
Одеського державного університету
внутрішніх справ*

УДК 343.985.2:343.98.068.:343.611.1

Тактика застосування методу «Сценарне планування» під час побудови та перевірки криміналістичних версій з приводу умисного вбивства

Під час досудового розслідування умисного вбивства виникає широкий спектр завдань, які необхідно вирішити, особливо увагу слід звертати на накопичення фактичних даних, що дозволять встановити особу причетну до скоєння умисного вбивства. Важливим кроком є проведення процесу побудови та перевірки криміналістичних версій, із урахуванням специфіки слідчої ситуації, що склалася на певний момент досудового розслідування та поєднати його із методом «сценарного планування», для аналізу та планування подальшого досудового розслідування.

Питання, щодо методу «сценарне планування» в загальному контексті висвітлювалися в працях. П. Вака [1, р. 123-147], М. Годе та інш., але вищенаведені праці не містять жодного посилання на криміналістичні аспекти методу «сценарне планування», саме тому вважаємо за необхідне дослідити їх в цій статті.

Метою та завданнями цієї статті є визначення змісту методу «сценарне планування», алгоритму його використання під час побудови та перевірки криміналістичних версій стосовно умисних вбивств, а також відображення стратегії подальшого досудового розслідування на підставі побудованих сценаріїв.

Метод «Сценарне планування» полягає у стратегічному управлінні процесом досудового розслідування кримінального правопорушення із високим рівнем невизначеності у поєднанні із несприятливою слідчою ситуацією щодо розслідування умисного вбивства.

Головною метою зазначеного методу є надання детальних описів послідовності розвитку процесу досудового розслідування умисного вбивства при різних варіантах подій.

Алгоритм застосування методу «Сценарне планування».

1. На підготовчому етапі – суб'єкти досудового розслідування,

слідчий (старший СОГ або СГ), члени СГ або СОГ, встановлюють наявність чи відсутність складу кримінального правопорушення, а саме:

1) вбивство очевидне, особа жертви встановлена, вбивця затриманий;

2) констатується факт умисного вбивства, труп виявлений відразу або незабаром після вбивства, вбивця невідомий;

3) вбивство таємне, труп виявлений, особа жертви встановлена, але є підозри щодо інсценування факту вбивства;

4) таємне вбивство, в результаті якого розслідування розпочате за фактом виявлення невпізаного спотвореного трупа;

5) виявлені останки – череп і кістки із залишками одягу, причина смерті невідома;

6) таємне вбивство, що супроводжувалося розчленуванням трупа та прихованням частин тіла.

2. Слідчий (старший СОГ або СГ) разом з членами СОГ або СГ з'ясовують зміст відомостей про скоєне кримінальне правопорушення, проводять огляд місця події, встановлюють причину, час настання смерті, механізм дій злочинця, мотиви і мету вбивства, вбивцю або його ознаки, особистість загиблого.

3. Слідчий (старший СОГ або СГ) та члени СОГ (СГ) повинен провести допит свідків, очевидців для встановлення найбільш імовірних фактичних даних щодо скоєного умисного вбивства.

Головними завданнями на цьому етапі є:

1) формулювання мети опитування або допиту та основних завдань, що мають бути вирішені в результаті проведення опитування;

2) визначення порядку та ситуативності майбутніх запитань для уникнення комунікативних бар'єрів;

3) безпосереднє проведення опитування та допиту;

4) тлумачення змісту отриманої інформації;

5) перевірка отриманої інформації та усунення неточностей і суперечностей;

4. За результатами аналізованих фактичних даних можуть бути побудовані такі первинні версії як: смерть є наслідком: а) умисного вбивства; б) самогубства; в) нещасного випадку; г) природної смерті.

5. На цьому етапі слідчий (старший СОГ або члени СОГ (СГ)) має визначити ступінь небезпечності загальнообумовлених та внутрішньообумовлених ризиків, оцінити ті, що можуть виникнути в процесі досудового розслідування умисного вбивства.

6. Для дослідження внутрішніх та зовнішніх ризиків впливу на процес сценарного планування, проводиться SWOT-аналіз, який полягає у визначенні внутрішніх та зовнішніх факторів та їх розподілення на категорії:

- ✓ Strengths (сильні сторони);
- ✓ Weakness (слабкі сторони);
- ✓ Opportunities (можливості);
- ✓ Threatens (загрози).

7. Після визначення факторів, що впливають на процес сценарного планування, складається контрольний лист, в який включаються всі відібрані для вивчення фактори. Результати проведеного SWOT-аналізу мають бути представлені у табличному вигляді (див. табл.1).

Таблиця 1

Приклад результатів SWOT-аналізу

Позитивні	Негативні
Сильні сторони Значний досвід у досудовому розслідуванні багатоепізодних кримінальних проваджень.	Слабкі сторони Незначна кількість висококваліфікованих співробітників. Хаотичність у веденні складних

Наявність об'ємної законодавчої бази. Створення розгалуженої системи правоохоронних органів.	кримінальних проваджень. Іноді небажання самовдосконалюватися та професійно розвиватися.
Можливості Підвищення кваліфікації персоналу, перепідготовка кадрів. Теоретичне та практичне вирішення складних процесуальних питань.	Загрози Нестабільність економічних, соціальних та правових умов, що призводять до збільшення рівня злочинності. Недосконалість пенітенціарної системи, що зумовлює рецидив скоєння повторних схожих або більш тяжких кримінальних правопорушень.

8. Слідчий (старший СОГ або СГ) разом з членами СОГ або СГ визначають сукупність об'єктивних факторів, що впливають на процес скоєння умисного вбивства.

Головними завданнями на цьому етапі є:

1) виведення всіх можливих фактів, явищ, закономірностей, що впливають на поведінку злочинця;

2) розпізнавання та інтерпретація механізмів, тенденцій, мотивів, скоєння умисного вбивства;

3) встановлення найбільш ймовірних причин умисного вбивства;

4) проведення SLEPT-аналізу для визначення ризиків, що впливатимуть на процес досудового розслідування умисного вбивства;

Рис. 1. Система SLEPT-аналізу

9. Проведення SLEPT-аналізу дозволяє встановити фактори впливу на скоєння умисного вбивства (соціальні (S), правові (L), економічні (E), політичні (P), технічні (T)) (див. рис.1).

Кожен із учасників СГ або СОГ детально досліджує усі фактори та оцінює їх (в балах від 1 до 5) (дивись табл. 2).

Таблиця 2

Фактори впливу на процес скоєння умисного вбивства

Описання фактора	Вплив фактора	Ймовірність зміни фактора						Середня оцінка
		Екс. 1	Екс. 2	Екс. 3	Екс. 4	Екс. 5	Екс. 6	
Соціальні фактори	2	1	1	2	1	1	2	1,3
Правові фактори	3	2	1	3	1	2	2	1,83
Економічні фактори	4	3	2	2	1	1	1	1,7
Політичні фактори	1	2	1	1	1	1	1	1,2
Технологічні фактори	2	2	2	2	1	1	1	1,5
Підсумки	12							

Далі необхідно оцінити реальну значимість кожного із факторів, що дозволить з'ясувати, наскільки варто звертати увагу та контролювати той чи інший фактор. Відповідна оцінка розраховується за такою формулою:

$$ОПЗ = CO \times ВФ / СумаВП$$

де: **CO** – середня оцінка, **ВФ** – вплив фактора, що відповідає конкретному фактору, **Сума ВП** – підсумкова кількість впливу факторів (див. табл. 3).

Таблиця 3

Загальна оцінка впливу факторів з поправкою на їх значимість

Фактори	Вплив фактора	Ймовірність зміни фактора						Середня оцінка	Оцінка з поправкою на вагу
		Ек с. 1	Ек с. 2	Ек с. 3	Ек с. 4	Ек с. 5	Ек с. 6		
соціальні	2	1	1	2	1	1	2	1,3	0,22
правові	3	2	1	3	1	2	2	1,83	0,31
економічні	4	3	2	2	1	1	1	1,7	0,57
політичні	1	2	1	1	1	1	1	1,2	0,1
технологічні	2	2	2	2	1	1	1	1,5	0,25
	12								

Наступний етап – здійснення розрахунків до матричного вигляду

від найбільшого до найменшого (див. табл. 4).

Таблиця 4

Матриця загального впливу факторів на процес скоєння умисного вбивства

Фактор	Оцінка впливу
економічні	0,57
правові	0,31
технологічні	0,25
соціальні	0,22
політичні	0,1

На основному етапі відбувається власне процес застосування методу «Сценарного планування». Усі припущення фіксуються слідчим (старшим СОГ або СГ) на дошці або аркуші формату А1.

Алгоритм застосування методу такий:

1. Слідчий (старший СОГ або СГ) запрошує на нараду суб'єктів досудового розслідування (членів СОГ або СГ) та пропонує проаналізувати наявну інформацію стосовно факторів умисного вбивства.

Головні правила:

1) всі факти мають ранжуватися в залежності від ступеня впливу на процес розслідування навмисних вбивств;

2) всі непідтверджені фактори необхідно виключити;

3) необхідно з'ясувати, наскільки сильні сторони можуть допомогти уникнути загроз та досягнути поставлених цілей;

4) можливість уникнути майбутніх ризиків у процесі досудового розслідування умисних вбивств.

2. Слідчий (старший СОГ або СГ) пропонує:

2.1. Ранжувати факти за допомогою складання таблиць із переліком, що підлягають дослідженню. Кожен із членів СОГ (СГ) отримує відповідну таблицю та оцінює кожен із фактів за шкалою від 1 до 10.

2.2. Визначити кількість фактів, що є найбільш імовірними, найменш імовірними та неймовірними, останні повністю відкидаються.

2.3. Здійснити попарне ранжування найбільш імовірних з най-

менш імовірними та оцінити їх за шкалою від 1 до 10, далі порівняти та обирати ті, що будуть досліджуватися в подальшому.

Головними правилами на цьому етапі є:

а) висловлення усіх ідей, що виникають;

б) кожна ідея обговорюється не більше 20-ти секунд (швидкий темп сприяє активізації розумової діяльності);

в) найбільш імовірні варто приймати, найменш імовірні повністю відкидаються;

3. Слідчий (старший СОГ або СГ) пропонує побудувати сценарії умисного вбивства.

Головними завданнями на цьому етапі є:

1) передпрогнозна орієнтація з розробленням програми дослідження та уточненням завдань;

2) аналіз характеру та масштабів прогнозу;

3) формулювання мети і завдань, робочих гіпотез, визначення методів і процесу організації прогнозування;

4) побудова вихідної (базової моделі) прогнозованого об'єкта методами системного аналізу;

5) відбираються дані контексту прогнозування, що є значущими для вирішення поставлених завдань;

6) будуються відповідні сценарії;

7) конструюється серія попередніх пошукових моделей методами пошукового аналізу.

4. Опис декількох варіантів розвитку подій із урахуванням сценаріїв розвитку скоєння умисного вбивства здійснюється за системою *modus*

operandi, яка полягає в аналізі складових сценарію скоєння умисного

вбивства, що реалізуються на таких етапах. (Див. рис. 2):

Рис. 2 Етапи побудови сценаріїв

Підготовчий етап до скоєння умисного вбивства полягає у:

- ✓ підшукуванні, або спеціальному виготовленні, знарядь для скоєння умисного вбивства;
- ✓ вибору жертви та вивчення її розпорядку дня;
- ✓ попередньому ознайомленні з місцем скоєння умисного вбивства;
- ✓ придбанні або виготовленні вогнепальної зброї всіх видів, холодної зброї, отруйних речовин або наркотичних засобів, що можуть бути застосовані для насильницьких дій щодо потерпілого;
- ✓ усуненні перешкод для скоєння вбивства;
- ✓ попередній підготовці транспорту для виїзду на місце скоєння умисного вбивства та для термінового відбуття з нього;
- ✓ підготовці місця приховування трупа, інших слідів злочину;

Основний етап полягає у скоєнні умисного вбивства, шляхом:

- ✓ визначення варіантів проникнення до житла особи: (через вікно, вхідні двері, балкон), або скоєння злочину на відкритій місцевості;
- ✓ скоєння умисного вбивства (нанесення вогнепального поранення, застосування холодної зброї, додавання отрути до їжі, удушення потерпілого).

Заключний етап полягає у:

- ✓ знищенні слідів скоєння умисного вбивства;
- ✓ інсценуванні умисного вбивства під нещасний випадок чи самогубство;
- ✓ знищенні трупа шляхом спалювання, утоплення, розчленування;
- ✓ спотворенні трупа з метою приховання особи потерпілого;
- ✓ плануванні заходів щодо переховування.

5. Слідчий (старший СОГ або СГ) здійснює перевірку обґрунтованості побудованих сценаріїв, спостерігає за тим, щоб система побудованих сценаріїв була гнучкою.

6. Слідчий (старший СОГ або СГ) разом з іншими суб'єктами досудового розслідування (членами СОГ або СГ) серед побудованих сценаріїв обирає декілька альтернативних.

7. Слідчий (старший СОГ або СГ) обговорює з членами СОГ або СГ можливість перевірки достовірності сценаріїв та їх узгодженості.

Заключний етап сценарного планування:

8. Слідчий (старший СОГ або СГ) разом з членами СОГ або СГ проводить процесуальні заходи щодо перевірки побудованих сценаріїв, а

також щодо їх несуперечності один з одним.

9. Слідчий (старший СОГ або СГ) разом з членами СОГ або СГ

розробляють стратегію, систему планів процесу досудового розслідування на підставі перевіреного сценарію, що є найбільш імовірним.

Таблиця 5

Приклад стратегії планування досудового розслідування умисного вбивства

Сценарії	Стратегія впровадження
1. Вбивця скоїв умисне вбивство і приховав труп.	<ul style="list-style-type: none"> ✓ визначення завдань досудового розслідування умисного вбивства; ✓ встановлення послідовності, строків і виконавців намічених слідчих (розшукових), негласних слідчих (розшукових) дій; ✓ з'ясування мети, завдань, змісту слідчої (розшукової) дії; ✓ окреслення кола обставин, які необхідно з'ясувати; ✓ вибір тактичних прийомів проведення слідчої (розшукової) дії; ✓ прийняття рішення про використання необхідних технічних засобів; ✓ складання остаточного плану проведення слідчої (розшукової) дії.

10. Після складання стратегії щодо впровадження результатів побудованих сценаріїв, слідчий (старший СОГ або СГ) надає рекоменда-

ції членам СГ або СОГ щодо проведення моніторингу за відповідним сценарієм, з метою подальшого коригування.

Список використаних джерел

1. Wack, Pierre. «Scenarios, uncharted waters ahead». Harvard Business Review, September/October 1985. – 340 p.

Трофименко О. А. С. Тактика застосування методу «Сценарне планування» під час побудови та перевірки криміналістичних версій з приводу умисного вбивства

В статті автором розкривається сутність методу «сценарне планування» під час досудового розслідування умисного вбивства, в поєднанні з процесом побудови та перевірки криміналістичних версій. Автором було надано алгоритм використання методу «сценарне планування» із урахуванням необхідних правил, етапів та завдань. Встановлено, що практична реалізація методу «сценарне планування» під час побудови та перевірки криміналістичних версій дозволить ґрунтовніше досліджувати фактичні дані, а також встановити особу, що скоїла умисне вбивство.

Ключові слова: метод «Сценарне планування», побудова, перевірка, криміналістична версія, умисне вбивство.

Трофименко А. А. С. Тактика применения метода «Сценарное планирование» во время построения и проверки криминалистических версий по поводу совершения умышленного убийства

В статье автором раскрывается сущность метода «сценарное планирование» во время досудебного расследования умышленного убийства с учётом процесса построения и проверки криминалистических версий. Автором был определён алгоритм использования метода «сценарное планирование» во время досудебного расследования умышленного убийства согласно правилам, этапам, заданиям. Установлено, что применение метода «сценарное планирование» позволит более основательно исследовать фактические данные и установить лицо, совершившее умышленное убийство.

Ключевые слова: метод «сценарное планирование», построение, проверка, криминалистические версии, умышленное убийство.

Trofimenko O. A. Tactic of appliance of scenario planning method during forensic versions construction and verification about intentional homicide committing

In this article author discloses an essence of scenario planning method during pre-trial investigation of intension homicide, taking to the consideration the procedure of construction and verification of forensic versions. The author determined the algorithm of scenario method usage during pre-trial investigation of intension homicide with observing all rules, stages and proper tasks fulfilling. It was established that practical realization of scenario planning method will allow to research actual data more substantial and determine of person committed the intension homicide.

Key words: scenario planning method, construction, verification, forensic versions, intension homicide.